

историография исследований творческого наследия Софии Федоровны Русовой (1856-1940) в Украине, начиная из первых публикаций (1991 г.) и заканчивая последними – 2012 г. Анализируются отдельные исследовательские работы, отмечаются их важнейшие положения.

Ключевые слова: София Русова, творческое наследство, научные исследования, историография.

Summary

I.V.Zaichenko

To the issue of historiography of Sofia Rusova work legacy research

Sofia F. Rusova (nee Lindfors) (1856-1940) was a teacher, writer, journalist, Doctor of Sociology at the Ukrainian Sociological Institute, Professor of Pedagogy at the M.P. Dragomanov Ukrainian High Pedagogical Institute in Prague, Czechoslovakia, head of the preschool and extra-school education department in the Government of the Ukrainian People's Republic (1917-1921), head of the Ukrainian branch of the International Women's Organization, organizer of the first kindergarten in Ukraine and well-known public figure of her era. She has left a rich pedagogical heritage (more than 300 of her works have been currently introduced into scientific use) that contains many interesting ideas, notions and conclusions on topical issues of public education, pedagogy, national schooling and education. The historiography of Sofia Rusova (1856-1940) work legacy research in Ukraine, starting from the first articles (1991) and up to the last one in 2012 was revealed in the article. Specific research works were analysed and their essential provisions were identified.

Key words: Sofia Rusova, work legacy, scientific research, historiography.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 94 (477)

Г.В.ЗАНІК,
методист
(м.Львів)

**Гімназійні звіти як джерело з історії українського шкільництва
Східної Галичини у міжвоєнний період**

У статті досліджуються звіти гімназій з українською мовою навчання, що діяли на території Східної Галичини у міжвоєнний період. Розглядаються національні-освітні традиції українських середніх шкіл. Аналізуються окремі аспекти організації та проведення виховної роботи в умовах чужоземного панування. Спеціальна увага приділяється характеристиці гуртової роботи гімназистів. Автор визначає фактори, що зумовили зміни у виховних планах гімназій Східної Галичини у Другій Речі Посполитій у міжвоєнний період.

Ключові слова: звіт, гімназія, гуртова робота, національні традиції.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У нових умовах соціально-економічного і культурного розвитку України спостерігається різке підвищення інтересу до історико-педагогічних проблем, а серед них і до шкільництва Галичини початку ХХ століття, де в той час активно формувалися засади національної освітньої системи і політики. Характерно, що цими питаннями зараз серйозно цікавляться не тільки дослідники в галузі теорії та історії педагогіки. До них все частіше звертають свої погляди педагоги-практики, а також керівники органів державної влади та закладів освіти. І це закономірно, адже національна школа на сучасному етапі свого розвитку багато в чому переживає аналогічні до минулих проблем становлення [10, с.4].

Гімназійні звіти українського шкільництва Східної Галичини є важливим джерелом тогочасного українського шкільництва. Аналіз досліджень і публікацій вітчизняних та зарубіжних вчених показує, що в цьому напрямі зроблено чимало. Однак наша проблема в їхніх працях не знайшла глибокого і достатнього висвітлення.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є вивчення та аналіз звітів гімназій з українською мовою навчання і на їх основі відтворення процесу та особливостей організації та проведення позакласної виховної роботи.

Виклад основного матеріалу... Уже в перші роки окупації польськими військами західноукраїнських земель виходить друком низка праць, присвячених певним аспектам національної освіти. Серед них слід назвати праці Б.Заклинського, В.Левицького, О.Макарушки, В.Мудрого, Д.Кузика, М.Рудницького. Відомий український педагог міжвоєнного періоду Михайло Галуциньський у своїх наукових роботах висвітлював концепцію національного виховання та важливість позашкільної освіти, наголошуючи, що провідною вимогою має бути орієнтація на українську національну ідею, а наслідком – побудова незалежної соборної Української держави.

Освітній політиці Польської держави були присвячені праці тогочасних істориків і дослідників: С.Грабського, С.Лося, Р.Отовського, А.Бохенського, В.Бачковського. Багато робіт цього періоду на основі фальсифікації статистичних даних подають картину повного розквіту української культури і освіти в Польщі. Тому можна сказати, що більшість польських науковців досліджуваного періоду дотримувалася офіційної думки щодо становища українців у Польщі та майбутнього українського національного шкільництва.

Проблема українського шкільництва досліджувалася у роботах багатьох науковців, педагогів, дослідників радянського часу та доби незалежної України. Серед цих робіт помітно виділяється фундаментальне дослідження Б.Ступарика. Вагомим внеском в історію шкільництва Східної Галичини стала робота В.Кислового, що характеризується залученням до наукового обігу широкого кола історичних джерел. Безперечний інтерес викликає робота І Курляк, в якій автор, залучивши широкий спектр наукових праць і джерел, найглибше дослідила становлення та розвиток гімназійної освіти в Східній Галичині. Історію українського приватного шкільництва, а в тому числі і українських приватних гімназій, надзвичайно повно показали у своїй праці «Товариство «Рідна школа» Г.Білавич, Б.Савчук. Окремі аспекти, що аналізують особливості розвитку українського шкільництва в Галичині розглянуто в працях Я.Грицака, С.Макарчука, І.Андрухів, М.Швагуляка, М.Кугутяка та інш.

Великий внесок у розробку даної проблеми внесли і представники української діаспори: М.Антонович, В.Янів, В.Леник, С. Ярославин, П.Мірчук, С.Шах, М.Сивіцький, які у своїх роботах наголошували на антиукраїнській спрямованості політики Другої Речі Посполитої в галузі освіти.

«Гімназії – це середні школи загальноосвітнього характеру, в яких викладалися класичні мови і які давали право вступати до університетів, поставши XVI-XVII ст. набули особливого поширення в Центральній і Східній Європі лише у XIX столітті.» Таке коротке і чітке тлумачення назви гімназії подає Енциклопедія українознавства. Але за цією короткою назвою – величезна історія гімназійної освіти, історія гімназій Східної Галичини, зокрема, їх виховна робота.

«Кожна школа – це самостійна клітина громадянського і державного життя... – завдаток майбутнього», – так сказано в одному із звітів державної гімназії з українською мовою викладання у Львові. Саме турбота про майбутнє свого народу спонукали педагогів і батьків до видання щорічних звітів, які були характерними лише для цих закладів освіти галицької молоді [8, с.34].

Звіти були своєрідним підсумком роботи кожної школи за рік гімназій, і виходили друком в кінці кожного навчального року на кошти даного закладу або коштом батьківського комітету. Усі звіти, в тому числі й приватних шкіл, складалися з 2-х частин: наукової та урядової. У першій частині друкувалися наукові або методичні статті чи літературні розвідки професорів цієї школи. Урядова частина налічувала кілька підрозділів, які висвітлювали практично всі сторони шкільного життя. Урядова частина звітів складалася на основі директорської книги наказів і розпоряджень, в яку записувалися всі циркуляри, що стосувалися роботи школи [10, с.32].

Шкільний щорічний звіт – це майже літописна збірка про життя і розвиток гімназії. Розуміючи, що гімназія є живим творчим огнищем культури і джерелом поширення української ідеї та розвитку культури взагалі для всієї округи, шкільні власті 15 років не дозволяли українській державній гімназії в місті Перемишлі друкувати її звіти [9, с.3]. Але, аналізуючи і неповну збірку цих документів за період з 1919 по 1939 рр. можна зрозуміти суть гімназійного життя української молоді у міжвоєнний період. Історія гімназій цього часу – це ілюстрація до історії післявоєнного шкільництва, коли освіта не виходила із стадії безперервних «устроєвих переходів та змін» [6, с.3].

Українська школа, на словами М.Терлецького, базувалася на засадах: «школи має не тільки вчити, але й передовсім виховувати; учитель мусить добре знати психологію дитини і молоді; школа має розвивати дитячу самостійність та активність; все навчання й виховання ґрунтується на культурі рідного народу» [1, с.116]. Розуміючи важливість виховного впливу на підростаюче покоління в умовах чужоземного панування, в гімназіях Східної Галичини, велику роль приділяли організації та проведенню виховних заходів, організації гурткової роботи.

Реалізація виховного процесу під час проведення уроків, як фіксує документ, була найважливішою частиною виховної праці, бо навчальні програми мають реальну основу в самому доборі наукового матеріалу, тому плануючи виховну роботу на навчальний рік, врахували:

1. зміст навчання, який реалізували вчителі на лекціях;
2. зміст роботи в навчальних організаціях і кружках.

Тому можна сказати про серйозний і цілеспрямований підхід галицьких педагогів до вирішення проблем виховання гімназійної молоді, що враховував зміст як лекційного, так і пізнавального матеріалу, з яким знайомилися учні під час навчання так і зміст занять у гімназійних гуртках [3, с.117].

Плани виховної роботи українських гімназій будувалися з наголосом на сім «точок», тобто складових розвитку дитини:

- Виховання морально-релігійне, виражене у християнському дусі;
- Інтелектуальний розвиток, здобутий знанням і витривалою працею;
- Дотримання принципів добра, правди, краси, плекання товариської культури;
- Розвивання фізичних сил, гарту, волі шляхом фізичного виховання;
- Підготовка молоді до майбутнього громадського життя на демократичній основі;
- Систематичне господарсько-економічне виховання з вираженим практичним нахилом;

Державно-творче виховання, що повинне у своїй основі опиратися на вище згадані шість точок виховного процесу [9, с.49].

Як бачимо, повз увагу не було пропущено ні однієї грані виховання особистості громадянина, патріота своєї землі, землі, яка у досліджуваній час перебувала у складі чужої держави [3, с.117].

Успіх школи, за словами видатного педагога міжвоєнної доби А.Волошина, залежить від особистості вчителя [11, с.237], тому у процесі ефективної реалізації змісту освіти та виховання центральне місце відводилося викладацькому складу: професорам, докторам, майстрам, вчителям. Авторитет викладачів гімназії був в народі дуже великий. Особа педагога, його офіційний статус, ерудиція, індивідуальність, високий ступінь предметної компетенції, принципова життєва позиція, стійкі погляди на суспільні, наукові, філософсько-етичні проблеми створювали йому високий авторитет, повагу і щире довір'я. Великий авторитет гімназій в українській громадськості – цьому підтвердження [4, с.200]. Саме за участю гімназійних професорів, в українських середніх школах щороку підтримувалися і розвивалися національні традиції такі національно-освітні традиції, як відзначення річниць смерті Т.Шевченка, М.Шашкевича, дати знесення кріпацтва, урочистості з приводу дня релігійного патрона гімназії (таким був, наприклад св.Миколай у Станіславській школі, св.Константин – у Коломийській, Великомуччинник Юрій – у Львівській філії і т.д.). Яскраве національне забарвлення носили релігійні свята, які супроводжувалися традиційними колядками, щедрівками, забавами. Виручені від свят кошти вже традиційно спрямовувалися на благодійницькі цілі – допомогу сиротам, калікам, вдовам, немічним [10, с.30].

Учитель подавав приклад, навчав не лише на уроці, але й ставав взірцем у повсякденному житті, на дозвіллі. Так у Перемишльській гімназії була традиція, що на вечорах, де проводилися танці, директор першим із «найповажнішою з матерей» розпочинав забаву, а потім за ним в ряд йшли в танець учні. Це було, як вважали, «прекрасною поглядомою лекцією з доброго поведіння» в танцювальному залі [5, с.21].

За часів панування Австро-Угорщини в українських гімназіях Галичини дуже рідко святкували політичні державні свята (обов'язковим для відзначень були лише іменини Цісаря і його дружини). Ситуація змінюється після переможної для Польщі українсько-польської війни. Нехтуючи прийнятими на себе на Паризькій мирній конференції зобов'язаннями щодо національних меншин, польська адміністрація повела інтенсивну колонізацію українського населення (українці становили понад 5 млн. із 27-мільйонного населення новоутвореної Польської держави) [3, с.117]. Такий висновок можна зробити порівнюючи звіти 1919-1920 навчального року із документами, виданими в 1937 році. Проаналізувавши ряд документів, ми бачимо, що теми, які активно обговорювалися гімназистами, як фіксують гімназійні звіти, в часи воєнного лихоліття, теми відродження української державності («Боротьба Мазепи за самостійність України», «Початки козащини та її роль», «Галицьке відродження») більше не обговорюються учнями галицьких гімназій. На нашу думку, такі зміни відбулися у зв'язку з новим політичним статусом західноукраїнських земель. Змінюється в цей час і мета навчання в гімназіях Східної Галичини. Так ідея виховання патріота своєї землі замінюється беззмістовним (в національно-патріотичному питанні) набором якостей учня гімназії: «виховувати довірену молодь на життєздатних і позитивних, чесних і свідомих своїх обов'язків і прав майбутніх громадян, щоби вміли собі давати раду в кожному положенні і були добрими працівниками, для власного й загального добра» [9, с.75–76].

Державно-громадянське виховання реалізовувалося переважно під час підготовки і проведення національних і державних свят. Звичайно, перш за все, це були державні свята Речі Посполитої: «Свято відродження Речі Посполитої», «Свято іменин Пана Президента», «Свято іменин Маршала Йосифа Пілсудського», «Свято Конституції 3-го травня», «Свято 10-ти річчя урядування Ігнація Мосціцького» та інші. Історичні документи не залишили нам описів ставлення українських школярів до проведення цих свят, хоча, судячи з сухого викладу перебігу цих подій, особливою популярністю як у вчительського, так і в учнівського колективу вони не користувалися. Натомість звіти гімназій того часу яскраво і повно змальовують святкування українських національних свят. Перш за все, це вшанування пам'яті Т.Г.Шевченка, що проводилося наймасштабніше у всіх без винятку гімназіях Східної Галичини. Доброю традицією українських гімназій було проведення Шевченківських урочистостей також для батьків та громадськості. Відрадно, але, на жаль, інші

національні свята, такі як «Академія в честь Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри», «Свято Просвіти», святкування на честь Софії Русової проводилися менш масово [6, с.8].

Велику роль у гімназіях приділяли гуртовій роботі, як важливому чиннику розвитку та виховання українця, бо, власне, ця гілка виховної роботи могла не враховувати поданих згоди Міністерством освіти та віросповідань готових планів.

Гурткова робота в гімназіях проводилася на дуже високому рівні. Адже саме робота в позаурочний час давала можливість дитині розкрити свої здібності, таланти, нахили, поглибити свої знання з предмета, який цікавить найбільше. Це пояснюється тим, що урок з його правилами проведення, дисциплінарними вимогами, досить обмежував розвій творчості дитини, чого не скажеш про позаурочну роботу в різноманітних гуртках.

Участь гімназистів в гуртках була добровільною і, як свідчать очевидці, гімназисти охоче брали в них участь. На заняттях панувала атмосфера творчого пошуку, дерзання, пріоритету інтелекту, розвитку мистецьких здібностей підростаючої особистості. Заняття в таких гуртках проводилися без найменшого примусу, а запис здійснювався з врахуванням здібностей, нахилів та індивідуальних особливостей кожного з гуртківців. Тому учні легко могли знайти себе в історичному чи краєзнавчому, літературному чи філософському, географічному чи природничому гуртках. Крім цих, існували радіо- та фотогуртки, гуртки моделювання, етнографії, декоративно-ужиткового мистецтва та ін. [1, с.122].

Гуртки, які працювали в тогочасних гімназіях (математичний, історичний, природничий, літературний географічний, філологічний, драматичний, україністичний та ін.) носили науковий характер і були доброю підпорою, що заохочувала гімназистів до пізнання. На їх заняттях гімназисти поглиблювали знання, отримані на уроках [10, с.29]. Слід сказати, що в роботі гуртків брали участь обов'язково викладачі гімназії, які своїми коментарями та поясненнями доповнювали наукові дискусії учнів. Так, теми, які пропонувалися для розгляду на засіданні історичних гуртків у гімназіях, на нашу думку, є досить об'ємними та складними: «Гайдаманщина і Коліївщина», «Галицьке відродження», «Початки козаччини та її роль», «Культурний рух в XVI-XVII ст.» та потребують участі вчителя як модератора гурткового заняття. Слід сказати, що така форма гурткової роботи як дискусія була дуже популярною у тогочасних гімназіях. Так на заняттях україністичного і філологічного гуртків у приватній гімназії Товариства «Рідна Школа» з українською мовою навчання в Тернополі учні обговорювали твори і критичні статті, поглиблено вивчали творчість таких геніїв, як Тарас Шевченко, Іван Франко, учні розширювали свої знання з світової культури. Теми рефератів, прочитаних гімназистами, справляють враження добре поставленої наукової роботи: «Світ класичний», «Грецька історіографія і Ксенофонт», «Римляни на південно-східних околицях Польщі», «Шевченкіана і модерне українство», «Відкриття Трої і світу Гомера», «Романтичний характер Гомерового краєвиду» [6, с.14–15]. Звіти гімназій констатують те, що ці заняття були справжньою школою полемічного мистецтва Така позакласна діяльність заохочувала учнів до поглиблення своїх знань з історії державності та національно-визвольних змагань українського народу, історії світової культури [4, с.197]. Про популярність гурткових занять у тогочасних гімназіях говорить той факт, що роботою «Кружка прихильників звірят і рослин», який організували учениці Львівської гімназії сс.Василіанок, цікавився митрополит Андрей Шептицький, що виділив кошти для створення живого кутка на балконі школи [10, с.29].

Члени гуртків не лише займалися звичними заняттями, проводили дискусії, але й провадили журналістську діяльність. Так гімназійний звіт Тернопільської гімназії Товариства «Рідна Школа» за 1935/36 рр. фіксує участь своїх учнів у тогочасних часописах, таких як «Діло», «Мета», «Назустріч», «Дзвони», «Неділя», «Новий час» [8, с.13]. Так гімназисти вчилися висловлювати свою думку публічно, аналізувати та коментувати найважливіші події свого часу, нести відповідальність за сказане слово.

Організуючи роботу в гуртках педагоги дозволяли молоді проявляти ініціативу. Так саме з їх ініціативи (під впливом Академії в честь Івана Франка з нагоди посвячення пам'ятника) був організований гурток «Культ праці» [7, с.13].

Серед учнівських гуртків і організацій, що працювали в гімназіях Східної Галичини, виділяються Мистецькі секції, на засіданнях яких відбувалися авторські проби, читалися доповіді, проводилися дискусійні вечори і мистецькі прогулянки. Саме на засіданнях мистецьких гуртків проявлялися і гартувалися майбутні таланти поетичного, письменницького, живописного жанру. Цікавою була робота в історичному і фізіографічному гуртку, де гімназисти виступали зі звітами [3, с.119].

Догляд за рослинами і тваринами, опіка шкільним (природним) городом, прогулянки і географічні екскурсії, змагання поряд зі своїм пізнавальним і науковим значенням, допомагати фізично розвиватися навіть тій частині гімназистів, які за станом здоров'я не могли займатися у

спортивних гуртках. Географічні прогулянки були одноденними, дводенними, триденними (залізницею, автомобілями), п'ятиденними (до великих міст – Львова, Кракова, Варшави) [7, с.18].

До роботи з оздоровлення і гартування учнівської молоді відносилися: ігри на перервах між уроками, купання в річках (влітку), катання на ковзанах (взимку), короткі (на околиці населеного пункту) та довготривалі (до Львова та Кракова) екскурсії. Але і цей вид дозволяла молоді Кураторія Шкільного Округу прагнула використати для виховання польського патріотизму. Так, прогулянка до стародавнього Плісниська була рекомендована як прогулянка учнів по місцях уродження короля Яна Собіньського [9, с.27].

Спортивні досягнення гімназистів неодноразово висвітлювалися в тогочасній пресі (газети: «Український Бескид», «Діло», «Готові», «Telegrafie sportovum»). Українська інтелігенція в особі педагогів гімназії, розуміючи, що після Першої світової війни почалося «велике спортивне оживлення» активно сприяла поширенню вже діючих і утворенню нових спортивних гуртків, а клич спортивної роботи в гімназіях Галичини був сучасним: «У здоровому тілі – здоровий дух» [3, с.120].

Велику роботу з морально-етичного виховання молоді проводила Марійська дружина, метою роботи якої, як свідчить документ, було «поглиблення культу Марії, поглиблення духовно-релігійно-морального виховання та практичне релігійне життя». Крім проведення традиційних церковних свят, таких як Євхаристій не свято, свято Покровителя, Марійське свято, Марійська дружина проводила харитативні акції: організувала товариську допомогу в навчанні, надавала допомогу на оплату житла, лікування, харчування, куплю книжок і одягу бідним учням. Слід відзначити також участь цієї організації і в науковому житті гімназії: так у гімназії Марійська дружина організувала курс грецької мови та літератури, на заняттях якого велися дослідження з історії релігії та церкви, зачитувалися наукові реферати [6, с.10–11].

Про велику турботу галицьких педагогів щодо моральних якостей сучасної їм молоді свідчить факт офіційної заборони відвідування учнями кав'ярень, ресторанів, молочарень, цукерень під загрозою виключення зі школи. Крім того, були встановлені правила відвідування учнями кінофільмів: відвідувати кіносеанси дозволялося лише учнями старших гімназійних класів після того як зі змістом фільму буде знайома дирекція гімназії. Тому і вихованість гімназистів була належною [3, с.121].

Пропаганда здорового способу життя велася також активно і в позаурочний час. Так, наприклад, у заснованому М.Терлецьким в 1928 році при Яворівській гімназії гуртку «Відродження» працювало три секції: протиалкогольна, протинікотинова й спортивна, які проводили активну діяльність в напрямі пропаганди здорового способу життя: влаштовували відчити(лекції) на теми «Спорт і нація», «Вплив алкоголю на душ людини», передплачували журнал; для занять спортом закупили необхідний інвентар; систематично організували для молоді ігри та забави, влаштовували спортивні свята [1, с.120].

Будучи одним із небагатьох осередків української культури, гімназії з українською мовою навчання відігравали велику роль у збереженні рідної мови та традицій українського народу.

Висновки... Таким чином, гімназійні звіти в поєднанні з архівними документами та науковими розвідками дають змогу побачити повну картину становлення та розвитку українського середнього шкільництва у міжвоєнний період. У ряді випадків ці документи виступають як єдине джерело історії української освіти Східної Галичини того часу. Це дає нам підставу назвати гімназійні звіти універсальним джерелом з історії української освіти міжвоєнного періоду.

Характерною особливістю освіти на сучасному етапі є впровадження інновацій у поєднанні з досвідом, традиціями минулого. Тому використання історичного досвіду українського шкільництва у суголосі з сучасними європейськими культурно-освітніми процесами сприятиме виробленню програм національного спрямування навчального процесу в освітніх закладах на етапі становлення молоді Української держави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Білавич Г. Товариство «Рідна школа» (1881–1939 рр.) / Білавич Г., Савчук Б. – Івано-Франківськ : «Лілея-НВ», 1999. – 208 с.
2. Державна гімназія з українською мовою навчання у Львові. – Звідомлення за шкільний рік 1932/33. – Львів, 1933. – 68 с.
3. Занік Г. З історії виховання в українських гімназіях Східної Галичини / Г. Занік // Зб. наук. праць Науково-дослідницького інституту українознавства. – К. : Поліграфічний центр «Фоліант», 2006. – Т. XII. – 526 с.
4. Занік Г. Гімназійна освіта у Східній Галичині (1919-1939 рр.) / Г. Занік // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка / ред. кол. Т. Біленко (гол. ред.), В. Мельник, В. Фугала та ін. – Дрогобич : НВЦ «Каменярь», 2002. – Випуск дев'ятий. – 271 с.

5. Звідомлення виділу «Кружка родичів» при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1934-35. – Перемишль : Б.в, 1935. – 73 с.
6. Звідомлення приватної коєдукаційної гімназії Товариства «Рідна школа» з українською мовою навчання в Тернополі з правами державних шкіл за шкільний рік 1935/36. – Тернопіль : Друкарня А. Салевич, 1936. – 32 с.
7. Звідомлення приватної коєдукаційної гімназії Товариства «Рідна школа» з українською мовою навчання в Тернополі з правами державних шкіл за шкільний рік 1936/37. – Тернопіль : Б.в, 1937. – 33 с.
8. Звідомлення про життя й працю в державній гімназії з українською мовою навчання філії у Львові у 1937 – 38 шкільному році. – Львів : Накладом «Батьківського Кружка», 1938. – 104 с.
9. Звіт дирекції державної гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шкільний рік 1933-34. – Перемишль : Накладом «Кружка Родичів», 1934. – 90 с.
10. Курляк І. Є. Українська гімназійна освіта у Галичині (1864-1918 рр.) : [моногр.] / І. Є. Курляк. – Львів, 1997. – 222 с.
11. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення / Б. Ступарик. – К. : Інститут змісту і методів навчання, 1998. – 336 с.

Анотація

Г.В.Заник

**Отчеты гимназий как источник истории украинского образования Восточной Галичины у
междовоенный период**

В статье исследуются отчеты гимназий с украинским языком учебы, которые действовали на территории Восточной Галичины в межвоенный период. Рассматриваются национальные-образовательные традиции украинских средних школ. Анализируются отдельные аспекты организации и проведения воспитательной работы в условиях чужеземного господства. Специальное внимание уделяется характеристике гуртовой работы гимназистов. Автор определяет факторы, которые обусловили изменения в воспитательных планах гимназий Восточной Галичины во Второй Речи Посполитой в межвоенный период.

Ключевые слова: отчет, гимназия, работа кружка, национальные традиции.

Summary

H.V.Zanik

**Gymnasium Reports as a Source of Ukrainian Schooling History in Eastern Galicia During the Interwar
Period**

Reports of gymnasiums with teaching in the Ukrainian language in Eastern Galicia, which were used during the interwar period are examined in the article. National and educational traditions of Ukrainian secondary schools are considered. Some aspects of organizing and conducting educational work under alien domination are analysed. Special attention is paid to the characteristics of the hobby group work. Author identifies the factors that led to changes in the educational plans of schools in Eastern Galicia in the Second Polish Republic in the interwar period.

Key words: report, gymnasium, hobby group work, national traditions.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 37.013(09)

С.Т.ЗОЛОТУХІНА,

доктор педагогічних наук, професор
(м.Харків)

Особливості використання джерельної бази в історико-педагогічних дослідженнях

У статті представлено різні погляди науковців на визначення суті історико-педагогічного джерела, розкрито його роль у підготовці якісної наукової праці історико-педагогічного спрямування; відображено форми представлення історико-педагогічної бази (первісна, актуалізована і потенційна). Схарактеризовано підходи дослідників до класифікації джерел (за кількістю, змістом, способом кодування, за походженням, місцем зберігання, за формою подання); з'ясовано особливості використання джерельної бази в історико-педагогічних дослідженнях з педагогічних (дидактичних, виховних, управлінських) проблем, вивчення спадщини персоналій та їхнього внеску в розвиток педагогічної науки, з освітньо-виховних питань в порівняльній педагогіці тощо.

Ключові слова: джерельна база, джерело, класифікація, історико-педагогічне дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Джерелознавство має особливий статус окремої науки та галузі знань. Історико-педагогічне джерело як носій достовірних історико-педагогічних фактів вимагає від дослідника, по-перше, максимальної виваженості в оцінці кожного джерела та історичних фактів; по-друге, з метою всебічності дослідження проблеми використання всіх доступних джерел.